

Til Feltprestkorpset
Sjef fagavdelingen
Oslo mil/Akershus
0015 Oslo

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Oslo, 23.07.09

HØRINGSUTTALELSE TIL UTREDNINGEN “RELIGIØST MANGFOLD OG MILITÆR ENHET”

Det teologiske Menighetsfakultet (MF) har mottatt til høring utredningen fra Feltprostens teologiske fagråd med tittelen ”Religiøst mangfold og militær enhet. Geistlig betjening og etikkopplæring i et pluralistisk forsvar”. I oversendelsesbrevet ber man om at høringsinstansene særskilt ser på kapitlene 8–10 i utredningen. Vi vil imidlertid også ta for oss enkelte mer overgripende og prinsipielle spørsmål som utredningen reiser. MF har følgende kommentarer:

Innledning

Utredningen er et prisverdig tiltak og tar opp til drøfting et problemfelt som vil bli stadig mer aktuelt i en norsk kontekst. Derfor er det verdifullt at man legger til rette for en gjennomtenkning av denne tematikken før spørsmålene som reises, er blitt altfor brennbare og kontroversielle.

Helhetsinntrykket er at utredningen er både grundig og omfattende og inneholder mange relevante og utfordrende perspektiver.

Vi er imidlertid uenig i utredningens konklusjon og mener det finnes en løsning som er bedre enn det alternativet utredningen går inn for.

1. Religiøst mangfold som bakgrunn

”Hvilke konsekvenser bør økt religiøst mangfold få for Forsvaret, med særlig henblikk på organiseringen av den geistlige betjeningen?” (s.9). Slik presenteres hovedspørsmålet som man forsøker å besvare i utredningen. Også utredningens hovedtittel og undertittel angir at religiøst mangfold er en viktig bakgrunn for drøftingen av dagens og morgendagens situasjon og for forslagene mht. organiseringen av den geistlige betjeningen i Forsvaret.

Hvordan forholder det seg så når det gjelder den religiøse tilhørigheten hos personellet i Forsvaret? Utredningen bruker et kapittel (kap. 4) på religiøs tilknytning med særlig henblikk på de vernepliktige som utfører førstegangstjeneste. Ettersom det ikke finnes tallmateriale for religiøs identitet hos Forsvarets personell, benytter man statistikk som dels omfatter befolkningen generelt, og dels gjelder varsel om og fullføring av verneplikt. Av dette empiriske materialet som refereres fra utvalgte kilder (i første rekke Statistisk sentralbyrå og Årbok for Den norske kirke), framkommer en rekke relevante og interessante opplysninger. Ca. 81,2 % av Norges befolkning på ca. 4,8 mill. tilhører Den norske kirke og ca. 8,3 % andre tros- og livssynssamfunn (4,7 % andre kristne, 1,7 %

POSTADRESSE
Pb. 5144 Majorstuen
NO-0302 Oslo

BESØKSADRESSE
Gydas vei 4, Majorstuen
Oslo

TELEFON
22 59 05 00

FAKS
22 59 05 05

E-POST
post@mf.no

BANKGIRO
6038 05 58583

ORG.NR.
NO 970011994 MVA

www.mf.no

muslimer, 1,7 % humanetikere osv.). Ser man bort fra utenlandske statsborgere og norske ikke-medlemmer av tros- og livssynssamfunn, innebærer dette: ”Overført direkte på et antall på 7 500 som gjennomfører avtjeningen av verneplikten, vil dette bety 6750 Den norske kirke, 412 andre kristne, 150 muslimer, 150 humanetikere og 38 fra andre religioner” (s. 43).

Hvis man justerer disse tallene ut fra beregnede trender i befolkningen, anslår man de tilsvarende tall i år 2020 til å være: 6 375 medlemmer i Den norske kirke, 525 andre kristne, 300 muslimer, 225 humanetikere og 75 fra andre religioner (s. 44).

Med tanke på utredningens tema er det to andre forhold som nevnes, og som vi mener også må tillegges vekt: For det første er det religiøse mangfoldet atskillig større i Oslo og Østlands-området enn i landet for øvrig. For det andre er andelen av årskullene som gjennomfører verneplikten, høyere i de landsdelene der Den norske kirke står sterkt enn der det religiøse mangfoldet er større.

Alt i alt ser utredningen for seg at medlemmene i Den norske kirke i et 10–15-årsperspektiv vil utgjøre et stort flertall av vernepliktige i Forsvaret, og at andelen fra kristne trossamfunn samlet ikke vil være mindre enn 90 %. På lang sikt regner man med et større mangfold. Framstillingen har imidlertid ikke dokumentert påstanden i oppsummeringen om at utviklingen mot et større religiøst mangfold er sterk (s. 50f.). At trenden i samfunnet går i retning av en sterkere religiøs og livssynsmessig pluralisme, er det ingen grunn til å bestride.

Lærdommen fra utredningens materiale må etter vår mening være at det norske forsvaret i dag og i nær framtid vil være mindre fragmentert mht. religiøs tilhørighet enn en uspesifisert tale om ”religiøst mangfold” kan gi inntrykk av. Dette sterke preget av homogenitet må ha konsekvenser når man drøfter organiseringen av og innholdet i den religiøse betjeningen av Forsvarets personell.

2. Det norske forsvaret og religion

Den foreliggende utredningen gir en legitimering av religionsutøvelse i Forsvaret, på den ene siden sett i lys av individets rettighet til å tro og til å praktisere troen, og på den andre siden betraktet ut fra fellesskapets plikt til å ivareta religionsfriheten og tilrettelegge for religiøs praksis (kap. 6). I denne sammenhengen påpekes også religionenes rolle som leverandører av myter og ritualer som har stor betydning i en militær kontekst fordi de bidrar til livstolkning, samhold og motivasjon for personellet. Vi slutter oss til oppfatningen at det norske forsvaret kan markere en preferanse for kristendommen når det gjelder utformingen og utøvelsen av fellesskapsriter med begrunnelse i landets religiøse historie og arv og i tilhørigheten til Den norske kirke og andre kristne trossamfunn hos den overveiende majoriteten av personellet (s. 69).

I forbindelse med drøftingen av ”Religionens sosiologiske funksjon i Forsvaret” (kap. 7) understrekes det bl.a. at Forsvaret hos oss ikke bare har vært påvirket av religion (in casu kristendommen), men at institusjonen også selv er ”en sentral bærer av et religiøst forankret etos” på bakgrunn av ”den enhetlige religionstradisjon og historie i det norske samfunn” (s. 71). Vi finner at det med dette sies noe viktig om hvordan elementer fra kristen etikk som del av kollektivets normgrunnlag bidrar til å innholdsbestemme en samfunnsfunksjon som militærvesenet.

Vi støtter også tanken om at det kan være tjenlig å skjelle klarere mellom mer allmenne, militære ritualer i Forsvaret og ritualer av mer spesifikt religiøs karakter (s. 73).

Til de to kapitlene 6 og 7 har vi en terminologisk kommentar: Man taler i tekstene her gjennomgående om religionens (NB! Entall) ulike funksjoner innen rammen av

institusjonen Forsvaret. En slik språkbruk er ikke uvanlig i en religionsvitenskapelig kontekst eller i en sosiologisk tilnærming (slik det i stor grad dreier seg om i disse kapitlene). Dette er akseptabelt så lenge man beveger seg på et generelt plan mht. relasjonen mellom militærvesen og religionene i form av drøfting av f.eks. religionsfrihet i det norske forsvaret. Men ved gjennomtenkningen av andre aspekter ved denne relasjonen vil det være behov for en differensiering mellom *ulike* religioners forskjellige roller, eksempelvis mht. ritualer knyttet til liv og død (jf. s. 68 og 73f.).

3. Feltprestkorpsets framtid

I kapittel 3 om "Prinsipielle perspektiver" (s. 31–40) tar utredningen sitt utgangspunkt i borgernes rett til fri religionsutøvelse på basis av Grunnlovens § 2 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, art.9. På denne bakgrunnen forstår man feltpresttjenesten i Forsvaret som en operasjonalisering og konkretisering av denne retten: Også militært personell har en slik rett. Ordningen med feltprester sees som "den mest hensiktsmessige strukturen for tilretteleggelse for fri religionsutøvelse" (s. 34).

Som delperspektiv er naturligvis denne tilnærmingen til feltpresttjenesten berettiget og viktig. Men betraktningen "nedenfra" ut fra militært personells religionsutøvelse blir mangelfull når den gjennomføres for ensidig. Det kommer til uttrykk når utredningen også oppfatter feltpresttjenestens "trossamfunnmessige forankring" som en konsekvens av prinsippet om fri religionsutøvelse (s. 37f.).

En slik personorientert tenkning må nemlig etter vår mening kombineres og balanseres ved at man også anlegger et institusjonelt og kollektivt perspektiv "ovenfra" på feltpresttjenesten generelt og på Feltprestkorpset spesielt. Både historisk, prinsipielt og funksjonelt betraktet er det klart at tjenesten og korpset også er forankret i institusjonene Forsvaret og Den norske kirke (jf. s. 20f.). Forankringen i Den norske kirke gjelder Feltprestkorpset selv om prester og forstandere fra andre kirkesamfunn kan gjøre tjeneste i korpset. Denne institusjonelle basisen i Forsvaret og Den norske kirke innebærer visse ordningsmessige og innholdsmessige konsekvenser for feltpresttjenesten og Feltprestkorpset. Organisatorisk er virksomheten integrert i den militære strukturen, og Forsvaret ser prestetjenesten som en ønskelig og verdifull del av sitt ansvar for personellet. Tjenesten gjennomføres i henhold til Den norske kirkes ordninger og kirkesamfunnenes læregrunnlag. Feltpresttjenestens "trossamfunnmessige forankring" må således primært sees som en del av den institusjonelle tilknytningen til Den norske kirke og til andre kirkesamfunn, ikke først og fremst en følge av prinsippet om fri religionsutøvelse. Vi betrakter det som vesentlig at tjenesten på denne måten har en sterk og klar tilknytning til eksisterende trossamfunn. Det er viktig å unngå en situasjon der prester og andre mer framstår som privatpraktiserende "religiøse eksperter".

Når man først anlegger "Prinsipielle perspektiver" på feltpresttjenesten og Feltprestkorpset, er det nødvendig å kombinere en personorientert, rettighetspreget tilnærming med en institusjonell, ordningsmessig og funksjonsorientert betraktning. Etter vår mening er det første perspektivet vektlagt i utredningen på bekostning av det siste.

4. Etikkopplæringen i Forsvaret

Forsvaret har gjennom en årrekke revidert og styrket den etiske opplæringen som gis personellet både i utdanningen og i tilknytning til ulike former for militære operasjoner. Nye, etiske utfordringer har meldt seg i forbindelse med soldaters reintegrering i samfunnet etter krigserfaring og knyttet til Forsvarets forvaltning av store, økonomiske ressurser. Utviklingen av en tidsmessig og relevant profesjonsetikk for militært personell har aktualisert spørsmålet om forankringen og begrunnelsen for etikkfaget i dagens forsvar. Det er derfor rimelig og nyttig at dette spørsmålet tas opp til gjennomtenkning i

utredningen (kap. 5).

Dokumentet peker på at utviklingen har gått fra en kristent forankret opplæring til en mer allmenn begrunnet forankring av etikken i Forsvaret. Hva som her legges i henvisningen til "allmenn forankring" og dens "åpenhet", blir imidlertid ikke klart. Referansen kan også oppfattes som stående i en spenning til bestemmelsen av etikkens fundament slik denne er uttrykt i Forsvarets verdigrunnlag fra 1998: "Forsvaret forankrer sin etikk i samfunnets historiske og kulturelle grunnverdier slik de framstår i vårt samfunns kristne og humanistiske tradisjon" (s. 23 og 56). Utredningen tolker og utdyper dette utsagnet ytterligere: "Den kristne og humanistiske tradisjonen utgjør således viktige normative elementer i militæretikken", "etikken [er] tradisjonshistorisk forankret i kristendommen og humanismen", og "vårt samfunns kristne og humanistiske tradisjon fortsatt skal gjelde som normerende for de verdier som skal styre Forsvaret, både når det gjelder organisasjonen som helhet og den enkelte medarbeiders holdninger og verdivalg" (s. 57f.). Slik blir det poengtert at militæretikkens normer er å finne i den kristne og i den humanistiske moraltradisjonen. Samtidig påpeker man at de inngår som "en del av den allmenne kulturens verdier" (s. 57).

En størst mulig entydighet mht. kilde og normgrunnlag for etikkundervisningen i Forsvaret er naturligvis påkrevd. Å tale om en "allmenn forankring" er imidlertid etter vår mening upresist, særlig innenfor en kontekst hvor temaet er religiøst og livssynsmessig mangfold. Alle former for etikk, religiøs eller sekulær, er nemlig partikulære og ikke allmenne. Noe annet er at etiske tradisjoner ved begrunnelsen av sine standpunkter kan formulere seg allment i betydningen: bruk av grunner uten spesifikk referanse til religion eller livssyn. Hvordan man i utredningen tenker om forholdet mellom en "allmenn" etos i betydningen fellesnormer innen det norske samfunnet og en spesifikk religiøs etos som den kristne og en spesifikk livssynsmessig som den humanistiske, blir ikke tilstrekkelig gjennomslukt og klart.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som skal besørge etikkundervisningen i Forsvaret, er det en rekke gode grunner for at feltprestene og Feltprestkorpset fortsatt skal ha hovedansvaret for denne virksomheten. Utredningen gir selv flere sterke argumenter for denne løsningen. Vi vil særlig framheve følgende grunner: For det første har den foreliggende ordningen etter vårt inntrykk fungert på en tilfredsstillende måte. For det andre har feltprestene nær kontakt med både personellet og med praksisfeltet og dermed verdifull erfaringsbakgrunn for etisk refleksjon og opplæring. For det tredje har feltprestene en solid kompetanse i kraft av sin utdanning når det gjelder den kristne og den humanistiske etikken og den rollen som disse tradisjonene skal spille som grunnlag for undervisningen.

De overveielser som gjøres i utredningen om å trekke inn øvrige persongrupper i Forsvarets etikkundervisning, er etter vårt syn for ensidig formale. Vi minner her om utredningens egen konstatering: "Selv om vi altså kunne argumentere for å åpne for et større livssynsmangfold i Forsvaret, også når det gjelder undervisningen i etikk, vil dette likevel ikke kunne gjøres uavhengig av den forankringen av verdier som Forsvaret har bestemt skal være gjeldende. Den pluralistiske kulturkonteksten til tross, etikken har en forankring som alle i Forsvaret er forpliktet på" (s. 57). Dette er imidlertid ikke til hinder for at man kan overlate undervisningsoppgaver til ikke-geistlige personer som har tilstrekkelig og relevant skoleing i etikk, f.eks. filosofer.

Vi finner ikke at det i utredningen er gitt tunge nok grunner for å flytte ansvaret for etikkopplæringen i Forsvaret fra Feltprestkorpset, men vil hevde at man her har både pedagogiske erfaringer, etikkfaglig kompetanse og nærhet til mannskaper og militær praksis for å ivareta denne funksjonen på den beste måten.

5. Religiøs praksis i Forsvaret

Utredningen ofrer atskillig oppmerksomhet på en rekke praktiske spørsmål knyttet til konkrete, geistlige funksjoner i Forsvaret og til seremonier, synlighet og symbolbruk innen denne rammen (kap. 8). Et sentralt spørsmål her er tilretteleggingen og utførelsen av den religiøse og livssynsmessige betjeningen av personellet (s. 77–79). Man går i denne sammenhengen inn for å legge til grunn at geistlige stillinger utlyses uavhengig av religiøs tilhørighet. En mulig skjevhet i sammensetningen av geistlig personell kan balanseres ved hjelp av ”symbolsk representasjon” i form av personer fra andre kirkesamfunn enn Den norske kirke og gjennom hensyntagen til forholdstallet når det gjelder religiøs tilhørighet i Forsvaret. Etter vår mening har man her lagt til grunn det generelle prinsippet i arbeidslivet om at religiøs tilknytning ikke skal vektlegges, uten å ta tilstrekkelig hensyn til det spesifikke når det gjelder den geistlige tjenestens innhold og målgrupper. I utredningen viser man til at et matematisk kriterium for ansettelse av betjening innenfor rammen av totalt 60 feltprester ville ha gitt følgende resultat: 54 fra Den norske kirke, 3,5 fra andre kristne trossamfunn, 1,25 fra muslimske trossamfunn og 1,25 fra Human-Etisk Forbund (s. 77f.). Vi vil hevde at fordelingen av antall personer som skal betjenes, og omfanget av arbeidsoppgavene som følger av dette, tilsier at man tar sitt utgangspunkt i det tallmessige forholdet mellom medlemmene i ulike tros- og livssynssamfunn, uten at forholdstallet nødvendigvis skal følges slavisk. Hvorvidt representasjonen fra kristne trossamfunn utenom Den norske kirke og fra livssynssamfunn skal skje gjennom noen få heltidsstillinger, ved flere deltidstillinger eller ved engasjement når behov foreligger, må bli gjenstand for videre drøfting.

I forbindelse med gjennomgangen av ulike ritualer og seremonier i Forsvaret, tar utredningen en rekke ganger opp spørsmålet om hvorvidt man i stedet for tradisjonelt kristne seremonier som bønn på linje, minnemarkeringer ved ulykker og dødsfall, kirkeparade og feltgudstjeneste skal gå over til å utforme disse som riter i form av *civil religion* (s. 81–84). Man er kritisk til en slik utvikling når det gjelder kirkeparade og feltgudstjeneste og vil beholde disse slik de praktiseres i dag, bortsett fra at de kan gis et mer felleskirkelig preg. Vi støtter tanken om at slike spesifikt kirkelige seremonier kan ha et sterkere økumenisk innhold, særlig hvis den aktuelle, militære avdelingen har innslag av kristne fra andre trossamfunn enn Den norske kirke. Men vi er klart uenige når man åpner for å utvikle bønn på linje og minnemarkeringer i retning av *civil religion*. Med dette mener man i utredningen ”ritualer med et generelt religiøst innhold” (s. 73). Etter dagens ordning har bønn på linje et klart kristent innhold med mulighet for følgende innslag: bønnesignal, lesning fra Bibelen, salme, andakt, kirkens fredsbønn, Fader vår og velsignelse. Det antydes en mulig omforming i retning av ”andakt” på grunnlag av bibeltekst, tekst fra andre religioner, dikt, eventyr, sagn osv., bruk av sanger av både religiøs og sekulær karakter og bønner og/eller poesi. Etter vår mening vil en slik konstruksjon av et fellesrituale være en blanding av disparate elementer uten at det blir klart hva slags seremoni som gjennomføres. For militært personell vil en slik utydelighet kunne oppleves problematisk uansett religiøs eller livssynsmessig ståsted. Ved minnemarkeringer etter dødsfall er det selvsagt at seremonien foregår i respekt overfor den avdøde og i samsvar med vedkommendes tro eller livssyn. Hvis det dreier seg om et medlem av Den norske kirke eller et annet kristent trossamfunn, tilsier dette en markering med et kristent innhold. Vi er følgelig kritisk til tanken som lanseres, om at ”det spesifikke kirkelige og religiøse tilsnitt” kan variere fra andakt, skriftlesning, bønn og velsignelse til helt å være fraværende. Men vi ser at det er grunner for å overveie muligheten for å skjelne mellom en obligatorisk fellesmarkering og en frivilling minnegudstjeneste eller minneandakt, slik utredningen antyder.

6. Valg av modell for religiøs betjening i Forsvaret

Utredningen skisserer tre ulike modeller for organiseringen av den religiøse betjeningen av Forsvarets personell. Summarisk bestemmes modellene slik (s. 12):

Modell A: Opprettelse av et religions- og livssynsråd for Forsvaret, samt

organisasjonselementer for religiøs betjening i henhold til den enkeltes religions- og livssynstilhørighet.

Modell B: FPK omformes til et religions- og livssynskorps som ivaretar organisert religions- og livssynsutøvelse i Forsvaret.

Modell C: Status quo – FPK forblir prosti i Den norske kirke og legger til rette for andre livssyn, konfesjoner og religioner.

Vi vil kort anføre noen synspunkter til hver av modellene:

a) Modell A

Vi er enige i at denne modellen vil bli byråkratisk. I tillegg til etableringen av ”Rådet for religiøs betjening i Forsvaret” vil det være behov for et eget stabselement, og de ulike religioner, konfesjoner og livssyn vil kunne etablere sine egne korps. Totalt sett vil strukturen for den religiøse og livssynsmessige virksomheten bli omfattende og komplisert.

Mot denne modellen kan det også innvendes at man ikke lenger vil ha et enhetlig, faglig miljø for religiøs og livssynsmessig betjening av militært personell. Korpsene for feltprester, feltimamer, felthumanister osv. vil fungere parallelt ved siden av hverandre. Noen koordinerende oppgaver vil imidlertid kunne ivaretas av rådet for religions- og livssynsspørsmål.

Feltprestkorpsset vil imidlertid kunne fortsette, men da som ansvarlig for Den norske kirkes feltpresttjeneste. En fordel med et slikt begrenset mandat vil kunne være større konsentrasjon om betjeningen av personell med tilhørighet i denne kirken. Samtidig vil man ha ulempen ved at feltpresttjenesten fra Den norske kirkes side vil kunne bli mer marginalisert mht. nærvær og innflytelse i Forsvaret enn tilfellet er i dag.

b) Modell B

Administrativt vil det naturligvis ha sine fortrinn at personell fra forskjellige tros- og livssynssamfunn utfører sin betjening gjennom en enhetlig og felles organisering. Ifølge denne modellen vil Feltprestkorpsset få utvidet sitt mandat og bli omformet til ”Religions- og livssynskorpsset” som ivaretar all virksomhet fra feltprester, feltpatere, feltimamer, felthumanister osv. Korpsset som institusjon kan følgelig ikke være underlagt tilsyn fra Den norske kirke. De enkelte ansatte vil stå under tilsyn fra sine respektive tros- og livssynssamfunn.

Feltprestkorpsset går etter denne modellen over til å bli en ren militær instans med den oppgaven å være Forsvarets organ for religiøs og livssynsmessig aktivitet. En slik overgang vil etter vår mening kunne medføre en svekkelse av den faglige kompetansen og den spesifikke erfaringen som er samlet i korpsset gjennom dets funksjon i lang tid. Ettersom korpsset skal omfatte representanter fra en rekke ulike tros- og livssynssamfunn, vil man måtte gjennomføre et tidkrevende arbeid med å bygge opp kompetansen hos alle ansatte.

Modell B bygger etter vår mening på en unødvendig konsesjon til en religiøs og livssynsmessig pluralisme. For det første er dette mangfoldet rent deskriptivt ikke så dominerende som man kan få inntrykk av tidvis også i utredningen. For det andre bør ikke forekomsten av et visst mangfold brukes normativt til å avgjøre organiseringen av et bestemt samfunnsansvar i retning av en fullstendig likebehandling av alle grupper i befolkningen. Et samfunns historiske tradisjon, religiøse arv og etiske fundament kan tilsi at kollektivets institusjoner gir ulike religioner og livssyn forskjellige kvantitative rammer for sin virksomhet.

I utredningen ser man for seg at denne modellen vil kunne gi en ”styrket mulighet for å utarbeide allmenne militære ritualer” (s. 93). På bakgrunn av gjennomgangen av ulike ritualer og seremonier i Forsvaret er det nærliggende å forstå dette slik at allmenngjøringen

tenkes å skulle omfatte bønn på linje og minnemarkeringer ved dødsfall (jf. s. 81f.). Vi er uenige i at en slik utvikling er ønskelig (se punkt 5 ovenfor).

c) Modell C

Denne modellen er den som likner mest på dagens ordning. Den medfører de minste omkalfatringene ordningsmessig og er følgelig organisatorisk og økonomisk effektiv.

Feltprestkorpset beholdes, men gis rollen som ansvarlig koordineringsinstans for all religiøs og livssynsmessig virksomhet i Forsvaret. Korpset får fortsatt tilknytning til Den norske kirke. I tillegg til feltprester fra denne kirken kan korpset også inkludere prester/pastorer fra andre kristne trossamfunn. Dertil sørger korpset for å legge til rette for betjening av militært personell som tilhører andre religioner eller livssynssamfunn. Med de sistnevnte justeringene vil Feltprestkorpset ivareta det behovet som finnes for religiøs og livssynsmessig betjening av alt personell i Forsvaret. Korpsets tilknytning til Den norske kirke kan på denne måten kombineres med at man tar hensyn til religiøse og livssynsmessige minoriteters legitime rettigheter.

Vår mening er at det ikke er sterke nok grunner til å gi slipp på denne modellen. Historisk kan det argumenteres for modellen fordi den med visse justeringer har vist seg å ha fungert tjenlig i mer enn et halvt århundre. Modellen sørger derfor for kontinuitet i tilretteleggingen av religionsutøvelsen i Forsvaret.

Ved at institusjonen Feltprestkorpset består (med utvidet mandat), sørger man for å beholde den teoretiske kompetansen innen teologi, religionsvitenskap, etikk, kulturkunnskap osv. som er bygd opp her gjennom et planmessig og langvarig arbeid. Man vil også kunne videreføre den praktiske erfaringen fra prestetjeneste blant Forsvarets personell gjennom mange år. Denne erfaringen omfatter ikke bare tradisjonelle kirkelige funksjoner, men også tilstedeværelse i og samarbeid med militære enheter.

Forsvaret selv vil kunne se seg best tjent med at en hoveddel av den religiøse virksomheten og etiske opplæringen skjer gjennom fast ansatte feltprester/pastorer fra kristne kirker og trossamfunn. På den måten vil det komme til uttrykk at militærvesenet som samfunnsinstitusjon gir mest plass til en religiøs tjeneste fra det som er folkeflertallets religion.

Modell C kan ikke sies å være i strid med prinsippet om religionsfrihet eller hensynet til et religiøst mangfold. Den er ikke uttrykk for noe religiøst monopol for en bestemt religion eller en enkelt kirke. Med en samlet andel i Forsvaret på over 90 % fra Den norske kirke og andre kristne trossamfunn er det ikke urimelig at den geistlige tjenesten i overveiende grad besørges av prester/pastorer fra disse trossamfunnene. Et legitimt hensyn til minoritetsgrupper tilsier ikke at man behøver å svekke og utvanne det religiøse tilbudet til majoriteten. Samtidig er modellen fleksibel nok til å gi rom for å ivareta tjenesten overfor personell i Forsvaret som ikke tilhører de kristne trossamfunnene.

Modell C slik vi har skissert den her, vil på mange måter tilsvare den ordningen som finnes for tjenesten som sykehusprest ved norske sykehus. Vedkommende er prest/pastor i Den norske kirke eller et annet, kristent trossamfunn. Samtidig har hun/han sine kontaktpersoner innen andre trossamfunn og i livssynssamfunn, og disse tilkalles og overtar religiøse eller livssynsmessige funksjoner etter behov.

Etter vår oppfatning er det denne modellen som er best egnet til å sikre relasjonen mellom Forsvaret og de enkelte trossamfunnene, og den er den beste garantien mot at prester og andre får en for fri stilling i forhold til de trossamfunnene som de representerer.

7. Anbefalte tiltak

I utredningen lister man opp en rekke enkelttiltak som foreslås gjennomført på henholdsvis kort, mellomlang og lang sikt. Vi finner ingen grunn til å kommentere disse listene. Vår mening om de fleste av disse forslagene framgår av det som allerede er sagt ovenfor.

Konklusjon

Vår entydige konklusjon blir derfor at vi anbefaler geistlig betjening og etikkopplæring i Forsvaret i samsvar med modell C slik vi har innholdsbestemt den i dette høringssvaret.

Med vennlig hilsen for Det teologiske Menighetsfakultet,

Vidar L. Haanes
Rektor